

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z.Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**APLIKACE TRESTNÍHO PRÁVA VE VĚCECH
MLADISTVÝCH V POROVNÁNÍ S TRESTNÍM
PRÁVEM DOSPĚLÝCH V JEDNOTLIVÝCH
STÁDIÍCH TRESTNÍHO ŘÍZENÍ**

Autor práce: Martin Mrázek

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. František Skabalík

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Františku Skabalíkovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

MRÁZEK, M. *Aplikace trestního práva ve věcech mladistvých v porovnání s trestním právem dospělých v jednotlivých stádiích trestního řízení: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2017. 60 s.
Vedoucí bakalářské práce: JUDr. František Skabalík

Klíčová slova: trestní právo, trestní řízení, delikventní mládež, komparace rozdílnosti, trestní řízení dospělých osob

Bakalářská práce pojednává o problematice trestního řízení u dospělých a mladistvých osob. Rozebírá historii vzniku zákona o delikventní mládeži, charakteristiku a průběh trestního řízení a zaměřuje se především na rozdíly v procesu trestního řízení u dospělých a mladistvých. Hlavní použitou metodou výzkumu je metoda komparativní.

ABSTRACT

MRÁZEK, M. *Criminal Law Application in Juvenile Crime Compared to Adult Crime in Individual Periods of Criminal Procedure : Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2017. 60 s. Supervisor: JUDr. František Skabalík

Key words: criminal law, criminal procedure, delinquent adolescents, comparison of differences, criminal procedure of adults

Bachelor thesis deals with the issue of criminal procedure for adults and adolescents. It discusses the history of the law about delinquent adolescents, the characteristics and process of criminal procedure and it focuses mainly on the differences in criminal procedure with adults and adolescents. The main used method of research is comparative method.

Obsah

ABSTRAKT.....	4
ABSTRACT.....	5
OBSAH.....	6
ÚVOD.....	9
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	10
2 HISTORIE VZNIKU ZÁKONA VE VĚCECH DELIKVENTNÍ MLÁDEŽE.....	11
3 VYMEZENÍ ROZDÍLNOSTI ZÁKLADNÍCH POJMŮ MEZI TRESTNÍM PRÁVEM DOSPĚLÝCH A MLADISTVÝCH.....	14
3.1 Kritérium věkové diference.....	14
3.2 Definice a rozdělení protiprávních činů.....	15
3.3 Druhy opatření u mladistvých.....	16
3.4 Druhy trestních sankcí u dospělých.....	18
4 VYMEZENÍ ROZDÍLNOSTI V PŮSOBNOSTI TRESTNÍCH ZÁKONŮ.....	21
4.1 Působnost časová.....	21
4.1.1 Působnost časová v trestním právu hmotném.....	21
4.1.2 Působnost časová v trestním právu procesním.....	22
4.1.3 Působnost časová v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.....	22
4.2 Působnost osobní.....	22
4.2.1 Působnost osobní v trestním právu hmotném.....	23
4.2.2 Působnost osobní v trestním právu procesním.....	23
4.2.3 Působnost osobní v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.....	24
4.3 Působnost věcná.....	24
4.3.1 Působnost věcná v trestním právu hmotném.....	24
4.3.2 Působnost věcná v trestním právu procesním.....	24
4.3.3 Působnost věcná v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.....	24

4.4. Působnost místní	25
4.4.1 Působnost místní v trestním právu hmotném	25
4.4.2 Působnost místní v trestním právu procesním	25
4.4.2 Působnost místní v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže	26
5 VYMEZENÍ ROZDÍLNOSTI ZÁSAD TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	27
5.1 Základní zásady v trestním řízení u dospělých (§ 2 TR)	27
5.2 Základní zásady v trestním řízení u mladistvých (§ 3 ZSM).....	28
5.3 Srovnání	29
6 JEDNOTLIVÁ STADIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	32
6.1 Stadia trestního řízení.....	32
6.2 Vymezení základních pojmů	32
6.3 Charakteristika jednotlivých stadií trestního řízení.....	33
7 ZÁKLADNÍ ROZDÍLNOSTI V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ – PROVĚŘOVÁNÍ....	36
7.1 Prověřování u dospělých (§ 158 – § 159d TR)	36
7.2 Prověřování u mladistvých (§ 36 – § 44 ZSM; zákon o PMS).....	37
7.3 Srovnání	39
8 ZÁKLADNÍ ROZDÍLNOSTI V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ – VYŠETŘOVÁNÍ....	41
8.1 Vyšetřování u dospělých (§ 160 – § 170 TR).....	41
8.2 Vyšetřování u mladistvých (§ 55 – § 58 ZSM)	42
8.3 Srovnání	44
9 ZÁKLADNÍ ROZDÍLNOSTI PŘI SOUDNÍM ŘÍZENÍ.....	45
9.1 Řízení před soudem u dospělých (§ 196 - § 231 TR)	45
9.2 Řízení před soudem u mladistvých (§ 54 - § 71 ZSM).....	47
9.3 Srovnání	48
10 ZÁKLADNÍ ROZDÍLNOSTI VE VYKONÁVACÍM ŘÍZENÍ	50
10.1 Vykonávací řízení u dospělých (§ 315 - §350j TR)	50
10.2 Vykonávací řízení u mladistvých (§74 - § 88 ZSM).....	51

10.3 Srovnání	52
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
Literární zdroje.....	54
Legislativní dokumenty.....	54
SEZNAM ZKRATEK	56
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

Úvod

Struktura trestné činnosti mládeže prošla v posledních letech významnými změnami, a to zejména v posunu ke kvalifikovaným a závažnějším formám páčání. Struktura trestné činnosti mládeže a samotný způsob páčání jsou ovlivňovány vývojovými prvky osobnosti, existencí kriminogenních faktorů, schopností mladého člověka negativní jevy rozpoznat a eliminovat. Pro mladého člověka jsou některé faktory na rozdíl od dospělého nepřekonatelné, těmto se podřizuje a ve spojení s nevhodnými podmínkami vedou ke spáchání různých kriminálních deliktů [Plšková, A. in Dvořáček, Z.,2007].

Tato bakalářská práce ponechává stranou problematiku trestního řízení u dětí mladších patnácti let a soustředí se na trestní řízení u mladistvých a dospělých. V práci se budu zabývat charakteristikou jednotlivých stadií trestního řízení, tedy přípravným řízením v oblasti prověřování i vyšetřování a dále soudním a vykonávacím řízením. Z důvodu velké rozvětvenosti této problematiky se však budu detailně zabývat pouze klasickým prověřováním, vyšetřováním a řízením před soudem. Existuje i zkrácené přípravné řízení, předběžné projednání žaloby nebo opravné řízení, avšak rozbor a komparace těchto menších částí trestního řízení by byly natolik složité, že by je tato bakalářská práce nebyla schopna pojmout, a proto budou v bakalářské práci zmíněny jen okrajově.

Hlavním důvodem, proč jsem si pro svou práci vybral toto téma, je především přílišná složitost během trestního řízení u mladistvých. Rád bych poukázal nejen na rozdíly mezi trestním řízením dospělých a trestním řízením mladistvých, ale především na přítomnost až příliš mnoha stran účastných na tomto řízení, které podle mého názoru zbytečně zatěžují systém a komplikují celý průběh trestního řízení u mladistvých.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je rozbor procesu aplikace trestního práva během trestního řízení u dvou věkových skupin občanů České republiky. Dalším cílem je poukázání na složitost trestního řízení u mladistvých osob, čehož dosáhneme porovnáním trestního řízení u mladistvých s trestním řízením u dospělých. Základní metodou výzkumu je proto metoda komparativní, tedy porovnávání informací z oblasti aplikace trestního práva v jednotlivých stádiích trestního řízení.

Hlavními zdroji získaných informací jsou jednotlivé zákony trestního práva, které se dotýkají této problematiky. Jedná se především o tři základní zákony, a to zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, neboli zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSM), o zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, neboli trestní řád (dále jen TŘ) a o zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TrZ). Hovořit budeme samozřejmě ale i o dalších zákonech, které s touto problematikou souvisí.

2 Historie vzniku zákona ve věcech delikventní mládeže

Dějiny trestního práva ve věcech mládeže lze posuzovat z mezinárodního a lokálního hlediska. Vývojem zahraničního trestního práva se zde ovšem zabývat nebudeme a soustředíme se na zákony spravující trestní řízení u mladistvých na území Čech, Moravy a Slezska. V našich zemích se po velmi dlouhou dobu nerozlišovaly trestné činy způsobené mladistvými od trestných činů způsobených dospělými. První snahu o změnu justice v oblasti trestního práva lze u nás sledovat na přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Prvním zákonem zabývajícím se trestním právem mládeže a mladistvých, byl zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží. Tento zákon byl prvním skutečným a samostatným ustanovením, které řešilo problém delikventní mládeže.¹ Na svou dobu se jednalo o zákon opravdu revoluční a vyspělý.

Kromě nutné odbornosti soudců a žalobců tento zákon vymezoval také hranici trestní odpovědnosti věkem 14 let. Hlavním účelem trestního řízení bylo zajištění výchovného působení na mladistvého a také ochrana mladistvého delikventa před nejrůznějšími škodlivými vlivy, kterým by mohl být vystaven a které by negativně ovlivnily jeho budoucí sociální vývoj. Z toho důvodu se přípravné řízení konalo formou vyhledávání, pro zjednodušení někdy stačilo pouze označení činu mladistvého v návrhu žalobce, ale tento akt nesměl být na úkor důkladnosti celého trestního řízení.² Přípravné řízení sloužilo k objektivnímu zjištění poměrů mladistvého a shromáždění veškerých podkladů, které mohly vést ke spravedlivému posouzení viny ze strany mladistvého. K tomu zákon umožnil použít tzv. osoby předzvědné. Přibyla také změna týkající se hlavního líčení. To se již nesmělo konat za nepřítomnosti mladistvého. Obviněný mladistvý se musel vždy na líčení dostavit a vždy musel být zastupován obhájcem. Dalším důležitým bodem byla také součinnost soudů s pomocnými zařízeními pro péči o delikventní mládež. Shrnutím účelu zákona o trestním soudnictví nad mládeží lze charakterizovat tak, že se snažil zajišťovat veřejnou péči o delikventní mládež v rámci trestního práva.

¹ZEZULOVÁ, Jana, Miroslav RŮŽIČKA. *Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže*. In: Státní zastupitelství, 7-8/2005, s. 6- 15.

²MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8, s. 736.

Tento první pokus o vyčlenění trestního řízení mladistvých z trestního řízení dospělých byl ovšem bez náhrady zrušen v roce 1950, kdy byl nahrazen trestním zákonem č. 86/1950 Sb. Ten začlenil problematiku mladistvých do obecných trestněprávních předpisů. V zákoně zůstala některá ustanovení zachována, ale pouze v malé míře a až do konce dvacátého století se trestní řízení proti mladistvým nedočkalo samostatného právního předpisu. Pro stejné či velmi podobné řešení této problematiky se zákonodárci rozhodli také v následujících trestních řádech, a to v zákoně č. 64/1956 Sb, nebo v zákoně č. 141/1961 Sb.

Je zapotřebí si uvědomit, že zrušením zákona č. 48/1931 Sb. z. a n. se z trestního řízení ztratila velká část ustanovení zaměřujících se na mladistvé osoby, i když v pozdějších zákonech, například v zákoně č. 141/1961 Sb. bylo ponecháno několik ustanovení, která se problematikou mladistvých zabývala. Jednalo se především o zásady ve vztahu k mladistvým týkající se institutu obligatorní obhajoby, podmínek pro uvalení vazby, o výchovně soustředěný průběh trestního řízení, velké množství možností zjišťování informací a poučení o přihlížení k výsledným zprávám o osobních a rodinných poměrech obviněného mladistvého a také o rozšířený okruh osob, které mohly podávat opravné prostředky ve prospěch obviněného mladistvého. Otázkou ovšem zůstávalo, zda pouze taková opatření stačí ve věci tak specifické, jako je trestní řízení, určení trestu a opravných prostředků vůči mladistvé osobě.³

Po roce 1989 se dostalo obrovské reformě celému trestnímu právu a v tomto období bylo schváleno mnoho více či méně významných novel trestního zákona i TŘ. Ovšem ani velké změny v tvorbě nového trestního práva problematiku trestního řízení u mladistvých nijak zvlášť neovlivnily. Došlo pouze k rozšíření trestů pro mladistvé, a to o trest vyhoštění, za určitých podmínek trest zákazu činnosti na dobu až 5 let, přibyl také trest obecně prospěšných prací, ale také podmíněné upuštění od potrestání a jisté odklony od trestního stíhání a podmíněné zastavení trestního stíhání.⁴

V roce 1997 byla sestavena Komise pro rekodifikaci trestního práva hmotného, kterou Ministerstvo spravedlnosti pověřilo, aby připravila zákon spravující individuálně problematiku zacházení s delikventní mládeží. Tvorba, úpravy a zákonný proces

³*Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář.* 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckova edice komentované zákony, Předmluva. ISBN 978-80-7179-375-5, s. 12.

⁴ZEZULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží.* Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1643-4, s. 79.

schvalování trval od roku 1997 až do roku 2003, kdy byl zákon schválen. Od 1.1.2004 tak s účinností začal platit ZSM.⁵

Jde o zvláštní zákon, který je *lex specialis* k obecným trestněprávním předpisům, zejména k TZ a TŘ, kterými je zároveň v případě potřeby doplňován (*lex generalis*). Stejně jako v předešlých případech zajišťuje tento zákon model tzv. restorativní justice. To znamená, že se nesnaží mladistvého potrestat stejně jako dospělého, jeho cílem naopak je, aby si mladistvý uvědomil svou vinu na činu, který spáchal, převzal za své činy odpovědnost a zároveň si také našel společenské uplatnění, které by odpovídalo jeho schopnostem a vzdělání.

⁵MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8, s. 739.

3 Vymezení rozdílnosti základních pojmů mezi trestním právem dospělých a mladistvých

V této kapitole se budeme věnovat rozlišení některých důležitých pojmů trestního řízení u mladistvých i dospělých, konkrétně co se týče věku pachatele, protiprávních činů, opatření u mladistvých a trestních sankcí.

3.1 Kritérium věkové difference

Základními pojmy, které je nutno v této problematice rozlišovat, jsou termíny mladistvý, mládež či dítě a dospělý, a to z několika hledisek. Věkové rozdělení se totiž v různých zákonech, se kterými budu pracovat, značně liší. U dospělého není potřeba nic zdlouhavě rozvádět, protože se jednoduše jedná o osobu starší 18 let.

U osob mladších osmnácti let nastává určitá kategorizace jednotlivých věkových skupin člověka. ZSM charakterizuje dvě věkové skupiny nedospělých osob. První jsou děti mladší patnácti let, tedy osoby, které v době spáchání činu jinak trestného nedovršily patnáctého roku věku. Druhou věkovou skupinou jsou mladiství. To jsou všechny osoby, které v době spáchání provinění dovršily patnáctého roku a nepřekročily osmnáctý rok věku. Obě věkové skupiny pak zákon nazývá mládeží.⁶

K výše uvedené kategorizaci dle ZSM zmiňuji i termín „osoba blízká věku mladistvého“, který charakterizuje osoby ve věku 18 až 19 let a za určitých podmínek u nich lze uplatnit postup dle ZSM. Tento pojem je užíván převážně v kriminologii a v praxi⁷. Přesnou definici v zákoně nelze najít, avšak v ustanovení § 33 písmeno b) TrZ, je tato skupina mladých osob zmiňována v souvislosti s polehčující okolností, která má význam při výměře trestu za trestný čin.

Občanský zákoník pracuje s termínem nezletilý. Z jeho pohledu se samozřejmě hranice zletilosti nemění. V případě nezletilých však můžeme pozorovat rozdíly. Každý nezletilý je podle občanského zákoníku způsobilý k právním jednáním přiměřeně svému věku a rozumovým schopnostem. Ovšem v případě, že nezletilému zákonný zástupce udělí souhlas k určitému právnímu jednání, může nezletilý právně konat v mezích

⁶JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou : (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1.9.2004*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-493-5, s. 8.

⁷ŠOUKAL, Jiří. *Řízení a rozhodování v trestních věcech mladistvých*. Praha: IFEC, 2000. AZ-IUS. ISBN 80-86412-05-9, s. 6.

souhlasu vše, co není zákonem zvláště zakázáno. Pokud tedy nezletilému zákonný zástupce udělí souhlas například k samostatnému provozování obchodní nebo jiné podobné výdělečné činnosti, stane se tak nezletilý způsobilý ke všem právním jednáním, která jsou s danou výdělečnou činností spojena. To ale znamená, že pokud dojde u nezletilého k porušení zákona v rámci soudem povolené činnosti, bude posuzován a stíhán jako dospělý.⁸

Kriminologické rozdělení a vymezení pojmů rozlišuje více kategorií, a to dítě předškolního věku od 0 do 6 let, dítě mladšího školního věku od 7 do 11 let, dítě staršího školního věku od 12 do 14 let. Dále rozlišujeme nezletilé ve věku od 0 do 14 let, mladistvé od 15 do 17 let, období 18 let jako věk blízký věku mladistvého a věkové rozhraní mezi 18 a 24 lety jako osobu mladého dospělého⁹.

Vzhledem k tomu, že práce Probační a mediační služby (dále jen PMS) a pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) úzce souvisí s trestnou činností mládeže, je potřeba zmínit i vymezení pojmů z jejich pohledu. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o PMS) pracuje s termíny mladistvý obviněný a obviněný blízký věku mladistvého, tedy podobně jako zmiňovaný ZSM. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o OSPOD) jak již charakterizuje jeho název, pracuje s termínem dítě, které definuje jako nezletilou osobu s odkazem na čl. 1 Úmluvy o právech dítěte uveřejněné ve sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb., federálním ministerstvem zahraničních věcí. Zde se hovoří o dítěti jako o lidské bytosti mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.¹⁰

3.2 Definice a rozdělení protiprávních činů

Protiprávní čin lze definovat z pohledu všech odvětví českého práva. Obecně si pod tímto pojmem můžeme představit porušení platného práva, normy nebo platných předpisů. Z pohledu trestního práva rozděluje ZSM protiprávní činy na provinění, trestné činy a činy jinak trestné. Pro účely této práce budeme pracovat s protiprávním

⁸LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, s. 194-217.

⁹SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 225.

¹⁰ČESKO. Sdělení č. 104/1991 Sb. ze dne 8.4.1991 federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 503.

činem mladistvých, které se nazývá provinění. Výše uvedené termíny tedy zahrnují to, co u trestné činnosti dospělých podle TrZ definujeme jako trestný čin, resp. přečin, zločin, či zvlášť závažný zločin.

Provinění je tedy jen označením pro trestný čin spáchaný mladistvým, neboť, jak zdůrazňuje § 6 odst. 1 ZSM, trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Nejde tedy o samostatnou kategorii trestného činu, ale jedná se jen o pouhé odlišné pojmenování trestného činu. Je-li termín provinění jen jiným a zároveň jediným pojmenováním „trestného činu“ mladistvého, neplatí zde kategorizace trestného činu vymezená v § 14 TrZ, podle něhož se trestné činy dělí na přečiny a zločiny, které mají ještě podkategorii zvlášť závažných zločinů. Z tohoto důvodu je tedy možné pojmy přečin a zločin (příp. zvlášť závažný zločin) používat výhradně jen ve vztahu k dospělým pachatelům trestných činů. U mladistvých se proto vždy použije jen označení provinění, a to bez ohledu na to, zda by u dospělého pachatele šlo o přečin nebo zločin (příp. zvlášť závažný zločin).¹¹

Trestným činem je podle § 13 odst. 1 TrZ protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li TrZ výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.¹² Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle TrZ přečiny. Zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí sazby do pěti let.¹³

Musíme zmínit i čin jinak trestný, který není trestným činem v pravém slova smyslu, ačkoli za jistých okolností by se trestným činem stal. Jedná se o činy pro společnost nebezpečné a činy pachatele trestně odpovědného naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, ovšem ne v zákonem požadovaném stupni nebezpečnosti pro společnost. Tento druh protiprávního jednání zasahuje do ZSM, ale také do TrZ, neboť se vztahuje na několik věkových skupin pachatelů. Čin jinak trestný (kvazidelikt) je čin, který je ve smyslu trestněprávních předpisů relativně beztrestný, i když jinak, tj. za

¹¹Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 52.

¹²ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 9.2.2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 356.

¹³ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 9.2.2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 356.

jiných okolností, by byl trestným činem. V teorii jsou rozlišovány dva typy činů jinak trestných:¹⁴

- čin naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, který z důvodu nedostatku věku, přičetnosti nebo podmíněné (relativní) přičetnosti v důsledku nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti není trestným činem. Dle zákonodárce je obecně složka rozumového vývoje charakterizována tak, že zahrnuje postupné individuální nabývání schopnosti pojmového myšlení, přičemž stupeň takového vývoje je určován dosaženou úrovní tohoto myšlení. Za mravní vývoj osobnosti se pak např. u mladistvého obecně považuje proces, v němž si osobnost mladistvého v průběhu individuálního rozvoje osvojuje normy chování, které platí v daném období rozvoje společnosti, a tyto přeměňuje na osobní a morální kvality, tedy vytváří si vlastní hodnotový systém, který je v určitém vztahu k hodnotám společnosti, v níž žije.¹⁵ Budeme-li zkoumat úroveň rozumové a mravní vyspělosti z hlediska § 5 odst. 1 ZSM, jde o otázku, kterou musí ve vzájemné součinnosti řešit znalci, jeden z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a jeden z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na dětskou psychologii, jak je uvedeno v § 58 odst. 1 ZSM.
- čin pachatele trestně odpovědného (tj. přičetného, který dovršil patnáctý rok svého věku a který dosáhl i potřebného stupně rozumové a mravní vyspělosti) naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, u kterého však není s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe, vymezenou v § 12 odst. 2 TrZ, uplatňována trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené, včetně takového, jenž není vůbec společensky škodlivý, tedy naplňujícího znaky skutkové podstaty trestného činu jen zdánlivě.

V následujících kapitolách se budu zabývat tresty, resp. opatřeními a trestními sankcemi, které lze uložit právě za spáchání výše uvedených protiprávních jednání, a to jak z pohledu mladistvých, tak dospělých delikventů.

¹⁴Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 13.

¹⁵Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 42.

3.3 Druhy opatření u mladistvých

Nové řešení odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, které přinesl ZSM, se odráží i v rozdílné terminologii tohoto zákona vztahující se k právním následkům protiprávních činů (provinění u mladistvých a činů jinak trestných u dětí mladších patnácti let), u nichž zákon používá jednotný pojem opatření, který dle zákonodárce lépe vystihuje specifickou povahu společenské reakce na protiprávní činy mládeže. Změna terminologie, která vychází z principů tzv. restorativní (obnovující justice), není samoúčelná, ale vyjadřuje odlišný přístup k postihu obou kategorií mládeže, jehož hlavním smyslem je aktivní působení na chování dětí mladších patnácti let i mladistvých a na jejich sociální okolí (společenství)¹⁶. Uložení trestu u mladistvých a dospělých se od sebe velmi liší. U mladistvých ZSM zavádí místo trestních sankcí (ve formě trestů a ochranných opatření v TrZ) tři druhy opatření: *výchovná opatření, ochranná opatření a opatření trestní*. Důležitá je i hierarchie těchto opatření, která v souladu s účelem projednávání provinění, kterých se dopustili mladiství, začíná výchovnými opatřeními jako jejich základní formou a končí trestními opatřeními, která již v sobě obsahují i podstatnou represivní složku. Podrobněji se na tato opatření podíváme v další části této kapitoly.

Výchovné opatření lze mladistvému uložit i vedle ochranného či trestního opatření a ukládá se běžně nejdéle na dobu stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření. Pokud je výchovné opatření ukládáno individuálně, ukládá se nejdéle na dobu tří let. Výchovným opatřením může být dohled probačního úředníka, který pravidelně sleduje vývoj chování mladistvého v jeho rodině a zároveň sleduje, jaký vliv na něj mají rodiče. Může ale jít také o probační program, což jsou programy sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutické programy, programy zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací či rekvalifikační programy atd. Dalším opatřením jsou výchovné povinnosti, kdy soud dá mladistvému možnost zaplatit poškozenému škodu, vyrovnat se s ním a žít s jedinci, kteří jsou odpovědní za jeho výchovu. Donutí ho tak skutečně převzít odpovědnost za své činy. Opakem jsou výchovná omezení, kdy soud zakáže mladistvému navštěvovat místa neodpovídající jeho správnému vývoji, stýkat se s určitými lidmi či užívat návykové látky. Posledním výchovným opatřením je

¹⁶Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 86-91.

napomenutí s výstrahou, které se využívá během přípravného řízení, soud jím může mladistvému vytknout protiprávnost jeho činu a pohrozit mu důsledky, které nastanou v případě, že daný čin provede znovu.¹⁷ Výchovná opatření tedy usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.

Mezi ochranná opatření patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova. Ochrannou výchovu lze uložit v případě, že mladistvý jedinec nemá dostatečné rodinné zázemí, které by mu poskytovalo možnost správné výchovy nebo je jeho výchova prokazatelně zanedbána. Ochrannou výchovu lze uložit pouze na základě ZSM¹⁸, avšak ochranné léčení, zabezpečovací detence a zabránění věci se ukládají na základě TrZ.

Posledním druhem opatření u mladistvých je opatření trestní. Podle ZSM lze uložit za spáchané provinění pouze obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, domácí vězení, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (tzv. podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněné. Během uložení jakéhokoli z trestních opatření se musí soud ujistit, že uložení opatření nebude ponížena lidská důstojnost a opatření bude odpovídat provinění. Opatření by mělo napomáhat nejen k tomu, aby si mladistvý uvědomil odpovědnost za své činy, ale také mu pomoci k vytvoření vhodných podmínek pro jeho další vývoj.¹⁹

Výkon uložených opatření je zajišťován v rámci výkonu rozhodnutí učiněných v řízení v trestních věcech mladistvých, přičemž významnou funkci v tomto směru plní Probační a mediační služba zřízená zákonem o PMS, která mimo jiné dohlíží na to, aby trestní opatření uložené podle ZSM v návaznosti na TrZ vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhala k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého, přičemž jeho výkonem nesmí být ponížena jeho lidská důstojnost.

¹⁷ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4033-4035.

¹⁸ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4035.

¹⁹ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4036.

3.4 Druhy trestních sankcí u dospělých

Jak již uvedeno výše, TrZ zavádí u dospělých jedinců bipartici trestných činů v podobě méně závažných přečinů a závažnějších zločinů. Zločiny pak ještě kvalifikuje na zvlášť závažné. U obojího jsou zákonem stanovené tresty, resp. trestní sankce, které může soud udělit. Trestní právo s jeho sankcemi je jedním z nepostradatelných nástrojů sloužících k udržení společenského pořádku, k ochraně základních právních hodnot a zájmů, na nichž má společnost zájem. Plnění této ochranné funkce je právním důvodem existence trestněprávních sankcí, vázaných na trestné činy předvídané TrZ. Z povahy trestního práva plyne, že k ochraně těchto právních hodnot a zájmů jsou určeny sankce, které citelně zasahují do osobnostní sféry dotčené osoby. TrZ rozlišuje dva druhy těchto sankcí – *tresty* a *ochranná opatření* (§ 36, § 39 a násl., § 96 a násl.). Jedná se o určitou formu reakce na porušení práva, které tyto sankce představují a mohou být tedy pro svou závažnost použity jen jako ultima ratio - poslední prostředek, v němž je spatřována jediná možnost, jak pachateli zabránit v páchání dalších trestných činů a u ostatních občanů společnosti posílit jejich důvěru v patřičnou účinnost právních norem. Tam, kde je to k ochraně právního řádu postačující, je nutno dát přednost prostředkům jiných právních odvětví²⁰.

Nejtvrdějším trestem, který lze soudem podle TrZ za spáchané trestné činy uložit, je odnětí svobody. K tomuto trestu tvoří jakousi alternativu další tresty, které nazýváme tzv. „alternativní“. Tyto tresty tedy nezavírají pachatele do vězení, ale ukládají mu jiná omezení a povinnosti. Směřují k nápravě spáchaného trestného činu a k nápravě delikventa, ne k odplatě ve smyslu retribučních trestních teorií. Patří sem trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věcí, zákaz činnosti na soudem určenou dobu, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, nebo s trest vyhoštění.²¹ Začleňování alternativních trestů do našeho právního systému a jejich využívání má své opodstatnění právě pro účely potlačení negativních vlivů trestu odnětí svobody. Jejich předností je např. uvolnění místa ve věznicích pro těžší zločince, snížení nákladů na výkon trestu ve věznicích, větší zapojení veřejnosti do procesu převýchovy pachatelů, zvýšení zájmu občanů o způsoby

²⁰ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 487-509.

²¹ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 9.2.2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 365-372.

zacházení s pachateli, ve veřejnosti se vytváří pocit odpovědnosti za činnost trestní justice. Důvody ukládání alternativních trestů mohou být však i ekonomické, kdy se snižují náklady na vězně, penitenciární (možný rozpad rodiny, ztráta zaměstnání), kompenzační (výkon trestu odnětí svobody nezaručuje náhradu škody) a trestněpolitický (obecná tendence o dekriminalizaci).²²

Ochranná opatření lze obecně vymezit jako samostatný druh trestních sankcí, ukládaných za trestný čin nebo čin jinak trestný soudem jako prostředek státního donucení, směřující k dosažení účelu TrZ, jejichž výkon je vynutitelný státní mocí a která vedle trestů (opatření výchovných a trestních u mladistvých) zejména chrání zájmy společnosti, a také osobám, kterým jsou ukládána, způsobují újmu, která však není jejich funkční složkou, ale jen nevyhnutelným účinkem jejich individuálně preventivního působení²³. Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova²⁴.

Povšimněme si, že některá trestní opatření u mladistvých a trestní sankce u dospělých jsou shodné, např. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Způsobeno je to především tím, že některé tresty, resp. opatření mladistvých se řídí pouze ZSM a některé tresty jsou ukládány podle TrZ, který je určen primárně pro dospělé delikventy. Konkrétně tuto skutečnost můžeme vidět na trestní sankci ochranná výchova, která je sice vedena pod trestní sankcí v TrZ (§ 98 odst 2 TrZ), ale primárně ji lze uložit pouze mladistvému, za užití ZSM, kde se řadí mezi opatření. Při porovnání druhů a výměrů opatření a trestních sankcí je opět názorně vidět složitost našeho právního systému, se kterým se musí potýkat nejen orgány činné v trestním řízení.

²²SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-389-6, s. 85.

²³PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník s judikaturou*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice zákonů s judikaturou. ISBN 978-80-7400-187-1, s. 124-126.

²⁴ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 9.2.2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 376.

4 Vymezení rozdílnosti v působnosti trestních zákonů

Průběh trestního řízení je ovlivňován několika faktory, které se navzájem prolínají, jako jsou například zásady trestního řízení a působnost trestních zákonů. Vzhledem k přílišné rozsáhlosti této problematiky se obecně zmíním o problematice působnosti trestních zákonů a podrobněji se pak budu při komparaci věnovat působnosti místní u trestního práva procesního a ZSM. Při své dlouholeté práci s delikventní mládeží jsem se právě při uplatňování zásad místní příslušnosti dle TR a ZSM setkával s problémy, průtahy a komplikacemi. V další kapitole se pak budu věnovat samostatně zásadám trestního řízení.

Pojem působnost zákona obecně vyjadřuje okruh společenských vztahů, v nichž se zákon uplatňuje. Uvedený okruh společenských vztahů je určen časovými, místními a jinými podmínkami. Pro trestní zákon má význam doba spáchání a místo spáchání trestného činu, osoba pachatele a okruh zájmů, proti nimž trestný čin směřuje. Podle toho se rozeznává působnost časová, místní, osobní a někdy i věcná.

4.1 Působnost časová

Časová působnost trestních zákonů se řídí základním pravidlem, že trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán (podle „starého zákona“), a nikoli podle zákona účinného v době rozhodování o něm (podle „nového zákona“).²⁵

4.1.1 Působnost časová v trestním právu hmotném

V trestním právu hmotném v souvislosti s *časovou působností* obecně hovoříme o tom, jaké tresty může soud uložit a jak může být spáchaný čin klasifikován podle období, ve kterém byl spáchan. Trestnost je v České republice posuzována vždy podle zákona účinného v období, ve kterém byl čin spáchan. Pokud dojde ke změně zákona během spáchání činu, v trestním řízení se užije zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchan. Při pozdějších změnách zákona, který je v účinnosti při dokonání činu, se užije zákon nejmírnější. TrZ také ukládá, že pachateli může soud uložit jen takový druh trestu, který mu zákon dovoluje uložit v době, kdy se o trestném činu a uložení trestu rozhoduje. Soudy se během ukládání trestů mohou řídit jen a pouze

²⁵HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

právními předpisy, které jsou v té době účinné a nemohou uložit trest, který byl účinný v minulých vydáních stejného zákona. Jednou ze základních zásad časové působnosti trestních zákonů a trestního práva vůbec je pravidlo, podle kterého je čin trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán. Tuto zásadu označujeme jako *zákaz retroaktivity*, tedy zákaz zpětného působení zákona.

4.1.2 Působnost časová v trestním právu procesním

Na rozdíl od principu trestního práva hmotného, kdy se trestné činy stíhají podle zákona účinného v době spáchání činu, platí pro trestní právo procesní princip opačný, neboť trestní řízení se zásadně provádí dle procesního předpisu účinného v době trestního řízení a nikoliv v době spáchání (ukončení) trestného činu. Jestliže trestní řízení bylo zahájeno podle TR účinného dříve a ještě nebylo ukončeno, od data účinnosti nového procesního předpisu se v dané věci nadále postupuje podle nových ustanovení²⁶. Toto je ostatně vyjádřeno i v samotném TR v části páté, která upravuje přechodná a závěrečná ustanovení tohoto zákona, konkrétně pak v ustanovení § 461 TR, které platnost dřívějších právních předpisů řeší.

4.1.3 Působnost časová v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

Z hlediska ZSM je *časová působnost* obsažena v ustanovení § 3 odst. 1 citovaného zákona společně se zásadou *nullum crimen sine lege*: *Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postížen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, a jen tento zákon v návaznosti na TrZ stanoví, které jednání je proviněním nebo činem jinak trestným.* Z procesně-právního hlediska má časová působnost své vlastní hledisko a to v ust. § 98 ZSM. Neuplatní se zde tedy zásada, že trestní řízení se provádí podle příslušného procesního předpisu účinného v době, kdy je řízení prováděno, naopak pokud byla obžaloba podána před 1. lednem 2004²⁷, nemůže soud postoupit věc příslušnému soudu pro mládež a bude postupováno podle dosavadních předpisů.

²⁶MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8, s. 56.

²⁷ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4052.

4.2 Působnost osobní

Obecně lze osoby, které jsou vyňaty z působnosti trestních zákonů, rozdělit do dvou základních skupin, tyto pak lze aplikovat u všech tří sledovaných odvětví trestního práva, které zde popisují:

a) osoby, které požívají imunity a výsady podle mezinárodního práva a to na základě obyčejového mezinárodního práva a mezinárodních smluv, a to jak dvoustranných, tak vícestranných, kterých je Česká republika signatářem. Takovými osobami jsou především členové stálých diplomatických misí, členové zvláštních misí, zástupci členů Organizace spojených národů, soudci Mezinárodního soudního dvora, soudci Evropského soudu pro lidská práva či poslanci Evropského parlamentu²⁸.

b) osoby, které požívají vnitrostátní imunity a výsady podle zákona (Ústavy a zákonů), což jsou především poslanci a senátoři Parlamentu České republiky (oba případy čl. 27 Ústavy), prezident republiky (čl. 65 Ústavy), soudci Ústavního soudu (čl. 86 Ústavy), soudci (§ 76 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů), veřejný ochránce práv (§ 7 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv).

4.2.1 Působnost osobní v trestním právu hmotném

Podle zákona musí být každý trestný čin řádně prošetřen a každý pachatel musí být řádně stíhán a v případě viny potrestán. Existují ovšem výjimky, kterými se zabývá právě *osobní působnost*. Vynětí osob z této působnosti se koná na základě jejich postavení, tzv. hmotněprávní exempce neboli indemnita. Od takové beztrestnosti musíme odlišit nestíhatelnost, tzv. procesní exempci. Procesní exempce znamená vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení z důvodu, že pachatel je sice trestně odpovědný, ale dočasné okolnosti brání tomu, aby vůči němu bylo zahájeno trestní řízení.

4.2.2 Působnost osobní v trestním právu procesním

V trestním právu procesním *působnost osobní* rovněž vymezuje okruh osob, na které se TŘ vztahuje (pozitivní vymezení), popř. na koho se TŘ nevztahuje (negativní vymezení). TŘ se zásadně vztahuje na všechny osoby, které se nacházejí

²⁸CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5, s. 30-32.

na území České republiky, zároveň se vztahuje i na některé osoby, které se na jejím území nezdržují (typické je řízení proti uprchlému, viz ustanovení § 302 a násl. TŘ).

4.2.3 Působnost osobní v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

ZSM se vztahuje na pachatele ve věku mládeže, tedy na pachatele ve věku do 18 let. Mládeží se dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. a, b a c) ZSM rozumí děti (osoby mladší 15 let) a mladiství (osoby ve věku 15 – 18 let). Toto rozdělení je již podrobně rozvedeno v kapitole 3.

4.3 Působnost věcná

Věcná působnost se týká skutkové charakteristiky případů, které právní norma (jejich souhrn, právní institut) upravuje.²⁹

4.3.1 Působnost věcná v trestním právu hmotném

Působnost věcná se týká zásad univerzality a ochrany. Jde o to, že určitá ustanovení TrZ chrání kromě českých zájmů i cizí státní, veřejné a individuální zájmy, například cizí platební prostředky nebo cenné papíry. Prvotně se věcná působnost zabývá českými zájmy, přičemž další ustanovení většinou provádějí mezinárodní smlouvy nebo rámcová rozhodnutí Rady Evropské unie.

4.3.2 Působnost věcná v trestním právu procesním

Věcná působnost určuje okruh věcí, na které se TŘ vztahuje. Zde lze vycházet z ustanovení § 1 odst. 1 TŘ, upravujícího účel zákona: „*Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.*“ TŘ se tak vztahuje na řízení o všech trestných činech, které upravuje TrZ (a případně s přihlédnutím k jeho hmotněprávní části i ZSM) a které tak spadají do pravomoci orgánů činných v trestním řízení (dále jen OČTŘ).

4.3.3 Působnost věcná v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v TrZ, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování

²⁹HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

a výkon soudnictví ve věcech mládeže³⁰. Tímto ustanovením je deklarována **věcná působnost** ZSM, který se vztahuje na věkovou kategorii mládeže bez výslovného vymezení dolní hranice, s horním věkovým limitem do dovršení 18 let [srov. násl. § 2, odst. 1 písm. c) věkově vymezující mladistvého jako toho, kdo nepřekročil osmnáctý rok svého věku]. Předmět právní regulace je uveden výčtem oblastí vztahů, na které zákon dopadá.

4.4. Působnost místní

Místní působnost trestních zákonů, která souvisí s místní příslušností v trestním řízení, vymezuje okruh případů, které se posuzují podle trestního zákona se zřetelem k místu spáchání trestného činu.³¹

4.4.1 Působnost místní v trestním právu hmotném

V případě **místní působnosti** se v trestním zákoníku hovoří o zásadě teritoriality, registrace, personality, zásadě ochrany a univerzality, subsidiární zásadě univerzality, působnosti stanovené mezinárodní smlouvou a o účincích rozsudku cizího státu. Nejdůležitější je zásada teritoriality, která říká, že podle zákona České republiky se posuzuje pouze trestnost toho činu, který byl spáchán na území České republiky. Trestným činem spáchaným na území České republiky se potom rozumí porušení či ohrožení zájmu chráněného TrZ, které nastalo zcela v republice nebo zčásti v cizině, nebo pokud se pachatel dopustil v cizině jednání, které mělo porušit či ohrozit zájmy chráněné TrZ. Zásada registrace spočívá v tom, že jako trestný čin lze počítat i čin, který je spáchán na palubě lodi či jiného plavidla nebo na palubě letadla, které jsou registrovány v České republice. V takovém případě se registrované plavidlo či vzdušný dopravní prostředek považuje zákonně za území České republiky.

4.4.2 Působnost místní v trestním právu procesním

Zákonodárce ve své teorii označuje v TŘ **místní příslušnost** jako tzv. lex fori, tj. zákon místa soudu³². Je tedy na území České republiky závazný pro všechny orgány

³⁰ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030.

³¹HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

³²CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5, s. 29, JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-641-9, s. 64, či MUSIL, Jan, Vladimír

činné v trestním řízení v případě, že toto řízení probíhá v ČR. Není přitom podstatné, zda trestný čin byl spáchán na našem území či v cizině ani to, zda pachatel, poškozený či jiná osoba, jíž se trestní řízení týká, je občanem ČR, cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti. Co se týče hlavy dvacáté páté TŘ, která upravuje právní styk s cizinou, zde se dle ustanovení § 375 odst. 1 použijí ustanovení TŘ, jen pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (subsidiární použití TŘ). Tzv. exteritoriální místa sice nejsou vyňata z místní působnosti trestního řádu, ale jakýkoliv procesní úkon zde lze provést pouze se souhlasem příslušného cizího státu.

4.4.2 Působnost místní v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

Jak jsem již uvedl v počátku této kapitoly, ze své praxe vidím jako velmi problematický § 37 ZSM, určující místní příslušnost.

(1) Řízení koná soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje.

(2) Nelze-li žádné takové místo zjistit nebo jsou-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu bylo provinění spácháno; jestliže nelze místo činu zjistit, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu čin vyšel najevo³³.

Podle zákonodárce je tato zvláštní úprava místní příslušnosti založena na myšlence, aby všechny protiprávní činy (činy jinak trestné dítěte mladšího patnácti let a později provinění téhož pachatele) soudil stále stejný soud pro mládež, a proto je místně příslušným k řízení soud pro mládež, v jehož obvodu obviněný mladistvý bydlí, a nemá-li trvalé bydliště, soud pro mládež, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje. Zejména z důvodu, že právě v místě bydliště je zpravidla možno nejlépe zajistit spolupráci s příslušným střediskem PMS, s příslušným OSPOD, s rodinou mladistvého, apod. tak, aby byl co nejlépe naplňován výchovný účel řízení a zajištění dalšího působení na takovou osobu i po jeho skončení, stanovil ZSM příslušnost soudu pro mládež podle místa bydliště jako pravidlo.³⁴

KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8, s. 57.

³³ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4039.

³⁴*Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 361-371.

Prvotním místem, podle něhož se příslušnost soudu pro mládež určuje, je místo bydliště mladistvého. Nemá-li mladistvý stálé bydliště, je k řízení příslušný soud pro mládež, v jehož obvodu se mladistvý zdržuje nebo pracuje (forum loci). Poslední dvě možnosti jsou si rovnocenné. Problém v praxi nastává v případě, kdy má například mladistvý bydliště v Praze, ale s dospělým spáchají trestný čin v Prachaticích. V takovém případě se povedou dvě oddělená trestní řízení, a to proti mladistvému u soudu pro mládež patřícímu do obvodu Prahy a proti dospělému u okresního soudu v Prachaticích. Zároveň bude obviněný mladistvý působit jako svědek u soudu v Prachaticích a obviněný dospělý zase jako svědek proti mladistvému u soudu pro mládež v Praze. Dospělý i mladistvý tak budou zároveň obviněnými i svědky³⁵.

³⁵ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4039.

5 Vymezení rozdílnosti zásad trestního řízení

Základní zásady trestního řízení jsou zpravidla výslovně či mlčky vyjádřena, především ústavně podmíněná východiska tvorby, interpretace i aplikace systému procesních norem v trestním řízení.³⁶

5.1 Základní zásady v trestním řízení u dospělých (§ 2 TŘ)

První zásadou trestního řízení u osob starších osmnácti let je, že nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanovuje TŘ. Pachatel je považován za nevinného do té doby, než soud pravomocným způsobem rozhodne o jeho vině a vydá právoplatný rozsudek. Dále jsou státní zástupci podle TŘ povinni stíhat každý trestní čin, o kterém se dozví, pokud zákon či vyhlášená mezinárodní smlouva nestanoví jinak.

Další zásady o trestním řízení u dospělých hovoří o OČTř a jejich povinnosti projednávání záležitosti bez zbytečných průtahů. Zároveň ovšem musí být vše řádně prošetřeno, a to i v případě, že se pachatel ke své vině sám přizná. Všechny OČTř musí postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi, které vyplývají z jejich postavení tak, aby zajistily dostatečnou součinnost a zjistily skutkový stav věcí nezbytných pro trestní řízení. Hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeném na pečlivém a řádném uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu tak, aby podaly před soudem ucelené závěry, ze kterých by měl soud při svém rozhodování vycházet. Všechny OČTř také musí řádně spolupracovat se zájmovými sdruženími občanů a využívat jejich výchovného působení.

Zahájení trestního řízení je podle TŘ možné pouze na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které musí podat státní zástupce. V trestním řízení před okresním, krajským, vrchním i nejvyšším soudem rozhoduje senát nebo samosoudce, pokud zákon výslovně nestanoví jinak.

Další zásadou TŘ u dospělých osob je, že se trestní řízení projednává veřejně kromě zvláštních případů, u kterých je předem určeno neveřejné projednání a tyto jsou stanoveny v TŘ nebo ve zvláštním zákoně. U veřejného řízení se občané mohou jednat

³⁶HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

zúčastnit a sledovat jej. Během veřejného, vazebního i neveřejného zasedání může soud přihlížet jen a pouze k důkazům, které byly provedeny během daného jednání. Poslední tři zásady trestního řízení stanovují, že obviněný musí být srozumitelně poučen o svých právech, které mu umožňují uplatnění obhajoby a o tom, že má právo zvolit si obhájce. Všechny OČTř vedou veškerá řízení a jednání a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Obviněný, který prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn během řízení používat svůj mateřský jazyk nebo jazyk o kterém sám prohlásí, že ho ovládá. Poslední základní zásadou je umožnění poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je řádně poučen tak, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků, přičemž trestní řízení je nutno vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému.

5.2 Základní zásady v trestním řízení u mladistvých (§ 3 ZSM)

ZSM stanovuje osm základních zásad, kterými se musí soudy pro mládež a další OČTř řídit. Z těchto zásad vyplývá, že nikdo nesmí být podle tohoto zákona stíhán za čin, který nebyl podle zákona trestný v době, kdy byl spáchán, což je provázáno s TrZ. ZSM společně s TrZ stanoví, které jednání je proviněním nebo činem jinak trestným, sankci a způsob jejího uložení. Zároveň se postará o to, aby u mladistvého došlo k obnovení narušených sociálních vztahů, začlenění mladistvého do rodinného a sociálního prostředí a aby se předcházelo protiprávním činům, které by mladistvý v budoucnu mohl spáchat.

Soud pro mládež může trestní opatření použít pouze v případě, že by ostatní opatření u mladistvého nevedly k dosažení účelu ZSM, tedy že by mladistvý nebyl schopen zařadit se do společnosti a obnovit své rodinné a sociální vazby. Soud pro mládež ukládá opatření podle zákona, přičemž přihlíží k osobnosti toho, komu toto opatření ukládá, včetně jeho věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům. Opatření musí přiměřeně odpovídat povaze a závažnosti spáchaného činu. Zákon dále stanovuje, že uložení opatření se nesmí zakládat či být ovlivněno politickým, národním, sociálním nebo náboženským smýšlením mladistvého, jeho rodiny nebo rodiny, ve které žije.

Trestní řízení u mladistvého musí být vedeno s přihlédnutím k jeho zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti, věku a musí také vést k zamezení dalšího protiprávního jednání ze strany mladistvého. OČTř přitom náležitě spolupracují s příslušným OSPOD. Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů i úředníci

PMS působící v trestních věcech mládeže procházejí speciální přípravou pro zacházení s mladistvými, aby bylo zajištěno správné jednání, které by mladistvého nepoškozovalo a nebránilo mu v jeho budoucím vývoji.

Trestní řízení u mladistvých se koná neveřejně z důvodu ochrany osobních údajů nezletilé osoby, proti níž se řízení vede, jejího soukromí a zároveň tak zákon mladistvého chrání před škodlivými vlivy a dbá na dodržení zásady o nevinnosti obviněného, dokud se jeho vina zákonným způsobem neprokáže. Mladistvý má také právo na to, aby trestní řízení proběhlo před soudem pro mládež v přiměřené lhůtě bez zbytečných odkladů, které by vytvářeny zvýšený tlak na mladistvého.

5.3 Srovnání

U dospělých se jedná o patnáct zásad, u mladistvých pouze o osm. Při řešení záležitostí mladistvého, které ZSM nepobírá, musí policejní orgán využít zásad TŘ. Zásadním rozdílem je účel každého ze zákonů a jejich zásad. U dospělých je hlavním cílem trestního řízení uložení trestu. Hlavním cílem trestního řízení u mladistvých je, aby si uvědomili, co provedli, zamysleli se nad sebou a pokusili se začlenit zpět do společnosti, být aktivní a produktivní. A především, aby na ně spáchaný čin, trestní řízení a uložené opatření nemělo žádný nebo co nejmenší škodlivý vliv.

Kromě toho se u mladistvých klade skutečně velký důraz na jejich zdravotní stav, rozumovou a mravní vyspělost. Ničím takovým se zásady trestního řízení u dospělých nezabývají a ukládání trestů u dospělých není řízeno individuálně a není ovlivňováno sociálním zázemím, výchovou ani ničím podobným.

V trestním řízení u dospělých figuruje pouze obviněný, státní zástupce, policejní orgány a soudy. Do trestního řízení u mladistvých je však zapojen ještě OSPOD a PMS a rovněž zákonný zástupce mladistvého, neboť ten musí být přítomen u každého jednání s obviněným mladistvým. K tomu podrobněji níže.

Další odlišnosti se týkají veřejnosti projednání. Zatímco trestní řízení u dospělých je až na zákonem stanovené výjimky veřejné, trestní řízení u mladistvých je neveřejné, což je dáno nutností zajistit ochranu jejich osobní údajů.

Závěrem této kapitoly je také nutné zmínit jednu důležitou zásadu řízení o mladistvých, která komplikuje práci OČTř ve věcech mládeže³⁷. Tato zásada je uvedena v § 3 odst. 8 ZSM, kde se hovoří o tom, že soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci PMS působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží.

Dle výkladového stanoviska ZSM³⁸ mají být soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci PMS projednávající věci mládeže podle tohoto zákona, vybíráni z osob, které mají dostatek životních zkušeností a zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Podobné předpoklady by pochopitelně měli splňovat i další významní nositelé práv a povinností v řízení ve věcech mládeže, zejména pak advokáti, kteří jsou obligatorně ustanovováni v trestním řízení u mladistvých jako obhájci a v řízení u dětí jako opatrovníci, byť se o požadavku na jejich specializaci zákon výslovně nezmiňuje. Jde především o zprostředkování poznatků z oboru kriminologie, vývojové psychologie, dětské psychiatrie, speciální pedagogiky a sociální práce. Základní znalosti z těchto oborů umožní orgánům činným podle tohoto zákona dokonalejší zpracování a vyhodnocení skutečností zjištěných v průběhu řízení jak o osobnosti a dosavadním životě dítěte mladšího patnácti let či mladistvého, tak o dosaženém stupni jeho vývoje a aktuální životní situaci a tím i umožní na jeho protiprávní čin adekvátně a účinně reagovat. U policejních orgánů působí specialisté na problematiku mládeže, určení k úkonům v trestních věcech mladistvých osob, což vyplývá z čl. 1 písm. g) a čl. 2 až 4 závazného pokynu policejního prezidenta č. 169/2009, o činnosti na úseku mládeže (srov. § 41, odst. 2). Podle závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení, příslušníci policejních orgánů působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží (srov. čl. 100 odst. 9 ZPPP č. 30/2009, ve znění ZPPP č. 150/2009). Na základě toho každý policista, který pracuje ve specializovaných orgánech služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky, a to jak na úrovni centrální – Policejního prezidia, tak na krajských ředitelstvích a územních odborech krajských ředitelství Policie České republiky, prochází speciálním školením, týkajícím se nejen

³⁷ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030.

³⁸*Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-350-9, s. 31-32.

ZSM, zákona o rodině a souvisejících právních předpisů, ale i problematiky speciální psychologie dětí a mládeže, pedagogického minima aj.

6 Jednotlivá stadia trestního řízení

Následující kapitola se zabývá základními pojmy v oblasti trestního řízení. Popis, charakteristika a odlišnosti jednotlivých stadií trestního řízení u mladistvých a dospělých je tématem následujících kapitol, zahrnujícím základní rozdělení a důležité termíny. Pro přehlednost jsem použil tabulku, která je přílohou bakalářské práce.

6.1 Stadia trestního řízení

Trestní řízení lze rozdělit na sedm stadií, kterými jsou šetření, prověřování, vyšetřování, předběžné projednávání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a vykonávací řízení.

Stadium šetření spravuje § 158 odst. 1, 2 TŘ, část prověřování pak § 158 odst. 3 TŘ. Vyšetřování se řídí § 160 - § 170 TŘ. Předběžným projednáváním obžaloby se zabývá § 185 TŘ. Hlavním líčením se zabývá větší část zákona - § 196 až § 231 TŘ. Opravné řízení se může uskutečnit několika způsoby. Slouží k němu odvolání podle § 245 - § 265 TŘ, stížnost podle § 141 - § 150 TŘ, odpor podle § 314 písm. g) TŘ, dovolání podle § 265 písm. a-s) TŘ, stížnost pro porušení zákona podle § 266-§ 276 TŘ a obnova řízení podle § 277-§ 289 TŘ. Posledním stadiem trestního řízení je vykonávací řízení, které se řídí podle § 315 s násl. TŘ, který je propojen se všemi tresty, které lze uložit. Ty jsou stanoveny v § 320-§ 362 TŘ.

6.2 Vymezení základních pojmů

V trestním řízení existuje několik termínů, které nelze zaměnit, každý z nich se používá v jiném stadiu či stadiích trestního řízení a jejich správné použití je klíčové. Budeme se zabývat pojmy trestní řízení, postup před zahájením trestního stíhání, trestní stíhání, přípravné řízení, soudní řízení, podezřelý, obviněný, obžalovaný a odsouzený.

Trestním řízením se rozumí celé období řízení, od šetření až po vykonávací řízení. Jeho součástí jsou tedy všechna stadia trestního řízení. Postup před zahájením trestního stíhání se řadí do stadia šetření a prověřování, přičemž od vyšetřování do opravného líčení probíhá trestní stíhání pachatele. Přípravné řízení se koná před soudním řízením, a to během prověřování a vyšetřování a směřuje následně k soudnímu řízení, které je vedeno od předběžného projednání obžaloby, přes hlavní líčení a opravné řízení až k vykonávacímu řízení.

Pachatel trestného činu je během trestního řízení pojmenován čtyřmi způsoby. V době prověřování trestného činu se jedná o podezřelého, během vyšetřování a v předběžném projednávání obžaloby se hovoří o obviněném, během hlavního líčení a opravného řízení se nazývá obžalovaný a ve vykonávacím řízení se stává odsouzeným na základě rozhodnutí soudu.

6.3 Charakteristika jednotlivých stadií trestního řízení

Prvním stadiem je šetření trestného činu, kdy policejní orgány provedou šetření na základě svých vlastních poznatků, trestního oznámení, ale také na základě podnětu jiných osob či orgánů. Během šetření se policejní orgány snaží odhalit, zda byl trestný čin skutečně spáchán či nikoli a směřují ke zjištění pachatele činu. V případě, že se podezření ze spáchání trestného činu nepotvrdí, končí šetření založením věci, naopak při potvrzení trestného činu je zahájeno jeho prověřování.

Prověřování je zahájeno sepsáním záznamu o zahájení trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů ze strany policejního orgánu, které trestní řízení zahájí. Toto období trestního řízení zahrnuje objasňování a prověřování všech podstatných skutečností, které by mohly vést k závěrům, že trestný čin byl skutečně spáchán. Zároveň policejní orgány také zajistí podstatné stopy trestného činu a zajistí potřebné podklady. Konec prověřování nastane buď odložením či jiným vyřízením věci nebo zahájením trestního stíhání.

Zahájením trestního stíhání začíná stadium vyšetřování trestného činu, které je vedeno již proti konkrétní osobě, proti obviněnému a je uskutečněno vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání. Vyšetřování může být skončeno několika způsoby: podáním návrhu na obžalobu, návrhu na rozhodnutí státnímu zástupci na postoupení věci jinému orgánu, zastavením nebo přerušением trestního stíhání. Může být však podán také návrh státnímu zástupci na podmíněné zastavení trestního stíhání, na narovnání, na schválení dohody o vině a trestu³⁹ nebo, v případě trestního stíhání u mladistvých, může dojít k odstoupení od trestního stíhání mladistvého⁴⁰.

Předběžné projednání obžaloby nařizuje předseda senátu v případě, že věc patří do příslušnosti jiného soudu, má být postoupena, zastavena, přerušena nebo podmíněně

³⁹*Trestní předpisy: redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-219-7, s. 146-147.

⁴⁰ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4045.

zastavena. Dalším důvodem pro předběžné projednání obžaloby je závažné porušení procesních předpisů během přípravného řízení nebo pokud by vzhledem k okolnostem konkrétního případu bylo vhodnější sjednání dohody o vině a trestu. Cílem této fáze trestního řízení je přezkoumání obžaloby jako celku a ve většině případů se projednává v neveřejném zasedání.

Hlavní líčení je obligatorním stadiem trestního řízení. Jeho cílem je rozhodnutí o vině či nevině a v případě viny stanovení trestu pro pachatele. Hlavní líčení má několik fází, a to přípravu, průběh a rozhodnutí. Přípravná fáze zahrnuje doručení obžaloby a nařízení hlavního líčení. Po tomto kroku, jak uvedeno výše, se z obviněného stává obžalovaný. Následuje průběh vlastního líčení, sestávající ze tří fází: počátku, dokazování a závěru. V počátku průběhu líčení dojde ke sdělení, projednání a ověření osob, které se na líčení měly dostavit, je přednesena obžaloba, proveden výslech poškozeného a obžalovaného. Fázi dokazování během hlavního líčení řídí předseda senátu a dochází ke kontradiktornímu procesu. V závěru státní zástupce, poškozený, zmocněnec, zúčastněná osoba, obhájce, u mladistvých orgán pověřený péčí o mládež, zákonný zástupce mladistvého a obžalovaný přednesou závěrečnou řeč. Poté nastane poslední fáze hlavního líčení, což je rozhodnutí soudu o vině či nevině obžalovaného. Hlavní líčení se může konat veřejně či neveřejně, podle pravidel stanovených zákonem.

Po vynesení rozsudku může dojít k opravnému řízení, u kterého je možno provést řádné či mimořádné opravné řízení. Cílem opravného řízení je odstranit všechny pochybnosti, které mohly během trestního řízení nastat a poškozený i obžalovaný se tak snaží o nápravu všech chyb, které by mohly vést ke změně rozsudku. Řádné opravné řízení se vede proti nepravomocným rozhodnutím, a to prostřednictvím odvolání proti rozsudku, stížností proti usnesení nebo odporem proti trestnímu příkazu. Mimořádné opravné řízení je vedeno proti pravomocným rozhodnutím, a to prostřednictvím stížnosti pro porušení zákona, návrhu na obnovu řízení nebo dovolání.

Posledním stadiem trestního řízení je vykonávací řízení, v němž dochází k aplikaci právoplatného soudního rozhodnutí, které vykonává vždy ten orgán, který rozhodnutí učinil. V případě řízení u soudu rozhodnutí senátu vykoná předseda senátu. V případě rozhodnutí souvisejícího s výkonem trestu či uložením ochranného, výchovného či trestního opatření u mladistvých se výkonem zabývá soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Veškerá nutná opatření k výkonu trestů či ochranných opatření,

vymáhání nákladů trestního řízení a rovněž pak vyrozumívání ostatních orgánů a OČTř, vykonává předseda senátu soudu, který ve věci rozhodl v prvním stupni řízení.

Trestní řízení v České republice by se mělo konat v době přiměřené provedenému činu a složitosti prověřování a vyšetřování trestného činu, a to bez zbytečných odkladů. Bohužel praxe u českých soudů je poněkud jiná, dochází k častým odročením soudu a mnoha odvoláním, která trestní řízení protahují. Stadia trestního řízení jsou pro dospělé i mladistvé jedince stejná. K rozdílům dochází u množství zainteresovaných osob, což bude podrobněji pojednáno ve fázi prověřování, vyšetřování, hlavního líčení a vykonávacího řízení.

7 Základní rozdílnosti v přípravném řízení - prověřování

V této fázi trestního řízení policejní orgány zajišťují všechny nezbytné podklady a stopy související s možným spáchaným trestným činem. Během prověřování mohou policejní orgány vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob, odborná vyjádření od příslušných orgánů, provádět ohledání věci a místa činu, provádět zkoušky krve, snímat daktyloskopické otisky, provádět lékařskou prohlídku těla, ale také mohou zadržet podezřelou osobu a další úkony stanovené zákonem⁴¹. Důležitým aspektem celého trestního řízení u dospělých a mladistvých je veřejnost a neveřejnost celého procesu. V případě prověřování se řízení nevede proti konkrétní osobě, proto se podávají pouze informace o případu, a to jak v případě dospělého, tak i mladistvého⁴².

7.1 Prověřování u dospělých (§ 158 – § 159d TŘ)

V prověřování u dospělých osob jsou stranami podezřelý, státní zástupce a soud. Základním aspektem v prověřování u dospělého je to, že je během např. podání vysvětlení, snímání otisků, odběru krve, u tělesné prohlídky a obecně u veškerého jednání s policejními orgány sám. Výjimkou je podání vysvětlení, kdy osoba podávající vysvětlení (tedy nejen osoba podezřelého) má právo na právní pomoc advokáta (advokát nemá postavení obhájce, nemůže proto např. nahlížet do spisu, zasahovat do průběhu podání vysvětlení kladením otázek apod.; může však klientovi radit, objasnit význam jednotlivých úkonů apod.) Toto pravidlo platí obecně při podání vysvětlení jak před, tak po zahájení trestního stíhání. Podezřelý má tedy nárok na tuto právní pomoc, ale je pouze na jeho rozhodnutí, zda ho bude či nebude chtít. Nicméně existují výjimky, kdy i dospělý musí mít svého obhájce již ve fázi prověřování.

Mezi tyto výjimky se řadí případy, kdy je podezřelý vzat do vazby, je ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo pokud je na pozorování ve zdravotnickém ústavu. Dalším případem nutné obhajoby je zbavení způsobilosti k právním úkonům nebo omezení této způsobilosti, jde-li o trestní

⁴¹*Trestní předpisy: redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-219-7, s. 140.

⁴²*Trestní předpisy: redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-219-7, s. 160 a ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4042-4043.

řízení proti uprchlému, při sjednávání dohody o vině a trestu, nebo pokud se jedná o trestný čin, na který zákon stanovuje trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. V tomto případě přichází tzv. nutná obhajoba již v přípravném řízení, konkrétně po zahájení trestního stíhání.

Přípravné řízení, resp. samotné prověřování se zahajuje sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení či provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení předá policejní orgán místně a věcně příslušnému státnímu zastupitelství, které vede tzv. dozor. Prověřování končí buď odložením či jiným vyřízením věci nebo zahájením trestního stíhání. Samostatnou kapitolou je tzv. zkrácené přípravné řízení, kterým se však ve své práci zabývat nebudu.

7.2 Prověřování u mladistvých (§ 36 – § 44 ZSM; zákon o PMS)

V trestním řízení mladistvých dochází obecně ke komplikacím vzhledem k množství orgánů, které se na něm podílí. OČTř u mladistvých jsou podobně jako u dospělých soud, státní zástupce a policejní orgány. Na rozdíl od dospělých však u mladistvých vstupují do trestního řízení od jeho počátku další zúčastněné osoby a orgány, jako jsou zákonný zástupce mladistvého či opatrovník, úředníci PMS, pracovníci OSPOD, zájmová sdružení občanů a osoby realizující probační programy.

Ve fázi prověřování musí být u mladistvého přítomen jeho zákonný zástupce, kterými jsou zpravidla oba rodiče nebo určený opatrovník. Opatrovník je určen v případě, že dochází ke konfliktu zájmů mezi mladistvým podezřelým a jeho zákonným zástupcem, tedy že zákonný zástupce nemůže vykonávat svá práva daná mu zákonem. Opatrovníka určuje vždy soud, resp. předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. Prvotně se jím určuje jiný člen rodiny nebo osoba jinak blízká, a jsou-li vyčerpány všechny možnosti, pak určený pracovník OSPOD. Zákonný zástupce může během trestního řízení mladistvému volit obhájce, činit za něj návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky a účastnit se úkonů, kterých se účastní mladiství. Musí být tedy u každého úkonu, který je s mladistvým proveden, včetně odběru krve, výslechů a dalších úkonů, kterými se policejní orgány během prověřování zabývají. Všechny výše uvedené úkony může zákonný zástupce činit i proti vůli mladistvého.

Základním právem mladistvého je právo na obhájce. Toho musí mít mladistvý od okamžiku, kdy jsou proti němu učiněna opatření podle ZSM nebo provedeny úkony

podle TRŘ, včetně všech úkonů neodkladných a neopakovatelných. Pokud se stane, že mladistvý obhájce odmítne, nemůže mu být vyhověno, neboť ze zákona musí být obhájce přítomen u všech úkonů provedených s mladistvým během celého trestního řízení, tedy jak už zmíněno výše během výslechů, odběru krve či otisků, u tělesné prohlídky a dalších úkonů.

Velmi důležitou roli při prověřování trestné činnosti mladistvých zastávají pracovníci OSPOD. V některých fázích mohou nahrazovat zákonného zástupce nebo opatrovníka, a to v případech, kdy zákonný zástupce nebo opatrovník nemůže být přítomen některým úkonům, nebo postačuje právě přítomnost OSPOD. Pracovníci OSPOD musí být o tom, že je vedeno šetření s osobou mladší 18 let informováni do 48 hodin tzv. systémem včasné intervence (dále jen SVI)⁴³. Hlavní činností OSPOD je ochrana práv a zájmů dítěte, obnovení narušených funkcí rodiny, ale také zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale vychováváno ve vlastní rodině. Pracovníci tohoto orgánu se snaží přijít s co nejlepším řešením pro obviněného i poškozeného. Jejich cílem je sice mladistvého potrestat, aby si uvědomil odpovědnost za své činy, ale zároveň ho nepotrestat příliš přísně, protože by to mohlo mít negativní vliv na jeho morální a rozumový vývoj a zabránilo mu žít v budoucnosti řádný život. Na rozdíl od PMS je OSPOD orgánem, který spravují krajské a obecní úřady, a kromě nich také ministerstvo. Pracovníci OSPOD mohou během trestního řízení nejen dohlížet, zda jsou dodržena všechna práva mladistvého, ale zároveň mohou soudu navrhnout opatření, která by pro mladistvého v případě daného provinění byla nejlepší s přihlédnutím k jeho sociálnímu a rodinnému zázemí. Z toho důvodu se zákon o OSPOD zabývá nejen právy, povinnostmi a úkoly pracovníků OSPOD, ale také jejich dalšími činnostmi, mezi které patří preventivní a poradenská činnost nebo stanovení výchovného opatření.

Pracovníci PMS mají také svá práva a povinnosti v prověřování trestné činnosti mladistvých, které jsou uvedeny v zákoně o PMS. Jejich úkolem je především dohlížet na dodržování všech práv mladistvého. I přesto, že se nemusí osobně podílet na každém stadiu trestního řízení mladistvého, musí být o všem vždy informováni. Povinností

⁴³ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. *MV: Ministerstvo vnitra* [online]. MV, © 2017 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/system-vcasne-intervence/system-vcasne-intervence-55cs.html/>>.

policejního orgánu během prověřování je proto sepsat pro PMS zprávu, která informuje o všech provedených úkonech u mladistvého, které směřují k získání všech podstatných podkladů o spáchání protiprávního činu, v tomto případě provinění mladistvého. Jejich hlavní role však spočívá v mediaci mezi poškozeným a mladistvým pachatelem a při probační činnosti.

Řízení u mladistvých koná soud pro mládež. Česká republika nemá pro tyto případy vytvořené samostatné soudnictví, existují však specializované soudy pro mládež, kam jsou soudci vybíráni podle své specializace, která by se měla co nejvíce blížit právě této oblasti soudnictví. Příslušný soud pro mládež se v trestním řízení určí podle místní působnosti, tedy ten, v jehož obvodu mladistvý bydlí, zdržuje se nebo pracuje.

7.3 Srovnání

Se shora uvedeného je patrné, že stadia prověřování mají stejné, ale i značně odlišné aspekty. Zahájení, ukončení a hlavní cíle prověřování jsou u dospělých i mladistvých stejné. Stejně jsou i strany trestního řízení – OČTř, podezřelý, státní zástupce a soud, přičemž soudy se od sebe liší v aspektu specializace, neboť mladistvé soudí soudy pro mládež. U obhájce, resp. advokáta spočívá rozdílnost v tom, že dospělý si může sám vybrat, jestli si obhájce zvolí či nikoli (kromě výjimek uvedených výše), mladistvý ho však mít musí, a to již od okamžiku, kdy se stane podezřelým z trestné činnosti a jsou proti němu vedeny úkony trestního řízení.

Další aspektem odlišnosti je počet orgánů činných během prověřování. Úkonů spojených s odběrem biologických látek, lékařské prohlídky, odběru otisků prstů, ale také výslechu nebo převzetí podezřelého do vazby se účastní dospělý sám, policejní orgány a příslušný soud, mimo výjimek, o kterých bylo pojednáno výše. Úkonů prováděných s mladistvým se však účastní i jeho zákonný zástupce, obhájce, státní zástupce, policejní orgán, soud pro mládež, pracovníci OSPOD a PMS, kteří musí být o všem okamžitě informováni a také další orgány, se kterými musí všechny ostatní OČTř spolupracovat a informovat je v případě, že se bude jednat o záležitost v jejich kompetenci, tedy zájmová sdružení občanů, osoby realizující probační programy a jiné subjekty působící ve společenském prostředí mladistvého.

Množství orgánů, které se musí účastnit například výslechu, je u mladistvých skutečně velké a další orgány je nutno spravít o průběhu výslechu a dalších úkonech

spojených s prověřováním protiprávního činu, což způsobuje prodloužení procesu prověřování, neboť každá věc projednávaná s mladistvým podezřelým se musí oznámit velkému množství lidí, což je náročné časově i administrativně.

8 Základní rozdílnosti v přípravném řízení - vyšetřování

Druhou částí přípravného řízení je stádium vyšetřování, což je také poslední stádium před soudním řízením. Je vedeno již proti konkrétní osobě, v tomto stadiu řízení nazývané obviněným. Zahajuje se vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání a skončit může podáním návrhu na obžalobu, návrhem na rozhodnutí státnímu zástupci na postoupení věci jinému orgánu, návrhem státnímu zástupci na podmíněné zastavení trestního stíhání, návrhem státnímu zástupci na narovnání, návrhem státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu⁴⁴ nebo odstoupením od trestního stíhání ve věcech mladistvých⁴⁵.

8.1 Vyšetřování u dospělých (§ 160 – § 170 TR)

Usnesení o zahájení trestního stíhání je policejní orgán povinen příslušnému státnímu zastupitelství předložit do 48 hodin. Opis tohoto usnesení musí být doručen obviněnému, nejpozději však na počátku prvního výslechu a jeho obhájci. Opis usnesení musí být doručen také poškozenému, ale jen v případě, že o to výslovně požádá a je znám jeho pobyt.

Orgánem, který provádí vyšetřování, je policejní orgán, který postupuje z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu podle § 89 odst. 1 TR. Výslechy poškozeného jako svědka a dalších svědků se provádí pouze v případě, že by byla ovlivněna jejich výpověď nebo schopnost zapamatovat si rozhodné skutečnosti nebo jejich schopnosti tyto skutečnosti reprodukovat, zejména v případech, kdy se předpokládá delší trvání vyšetřování. Poškozený nebo svědci by mohli při delším vyšetřování zapomenout některé detaily důležité pro vyšetřování, což by způsobilo nevěrohodnost jejich výpovědi a zkomplikovalo celé trestní řízení. Během vyšetřování může být vyslechnut i znalec, pokud je třeba jeho odborného názoru. Policejní orgány mohou provést výslechy

⁴⁴*Trestní předpisy: redakční uzávěrka* .. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-219-7, s. 146-147.

⁴⁵ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4045.

opakovaně na návrh obviněného tak, že umožní obviněnému a jeho obhájci, aby se výslechu účastnili, nebo obviněného poučí o právu domáhat se osobního výslechu takového svědka v řízení před soudem. Kromě zákonem daných případů se o veškerá rozhodnutí spjatá s vyšetřováním, o všechny postupy a provádění vyšetřovacích úkonů stará policejní orgán samostatně a je plně odpovědný za jejich zákonné a včasné provedení.

Policejní orgán může během vyšetřování přistoupit na účast obviněného a jeho obhájce na vyšetřování a umožnit jim klást otázky vyslýchaným svědkům. Většinou se takto postupuje v případě, kdy obviněný nemá obhájce. Od zahájení trestního stíhání má obhájce právo být přítomen při vyšetřovacích úkonech, které budou později sloužit jako důkaz před soudem, má de facto stejná práva jako obviněný.

Ve chvíli, kdy policejní orgán považuje vyšetřování za skončené a jeho výsledky dostačující k podání obžaloby, umožní obviněnému, jeho obhájci a poškozenému prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Pokud této možnosti subjekty nevyužijí, postupuje policejní orgán dále tak, jako by k tomuto úkonu došlo. Poté předloží spis s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci, kde předloží seznam navrhovaných důkazů se zdůvodněním nebo učiní návrh na některé rozhodnutí podle § 171 až 173 nebo podle § 307 nebo podle § 309 TŘ. Tento návrh nemá povahu žádného rozhodnutí, je jakýmsi administrativním úkonem policejního orgánu, který jím shrne průběh vyšetřování a navrhne státnímu zástupci další postup. Ten se jím však řídit nemusí. Vyšetřování musí být skončeno nejpozději do dvou měsíců od zahájení trestního stíhání, pokud jde o věc patřící do příslušnosti samosoudce a do tří měsíců od zahájení trestního stíhání, pokud jde o jinou věc patřící do příslušnosti okresního soudu.

8.2 Vyšetřování u mladistvých (§ 55 – § 58 ZSM)

Během vyšetřování u mladistvých se musí všech úkonů a rozhodnutí účastnit nejen mladistvý obviněný, ale také jeho zákonný zástupce či opatrovník, státní zástupce, OSPOD, případně PMS, zájmová sdružení občanů či osoby realizující probační programy a policejní orgány, které vyšetřování provádí.

Stejně jako u dospělých se během vyšetřování provádí výslechy svědků a poškozeného či poškozených. Kromě vyšetřování skutkových podstat důležitých pro trestní stíhání obviněného jsou v případě mladistvého dokazovány a zjišťovány poměry mladistvého, podává se zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální

životní situaci mladistvého a dochází také k výsledku mladistvého a k odbornému vyšetření jeho duševního stavu.

V oblasti zjišťování poměrů mladistvého působí příslušné orgány OSPOD. Tyto orgány jsou ze zákona povinny se zvláštní pečlivostí objasňovat a dokazovat příčiny provinění mladistvých a skutečnosti významné pro posouzení jejich osobních, rodinných a jiných poměrů. K tomu musí využít všechna možná šetření potřebná pro poznání osobnosti a dosavadního způsobu života mladistvého a zároveň zvolit vhodné prostředky pro jejich znovu začlenění do společnosti a zamezení opakování provinění. Společně s tím se zjišťuje a posuzuje také stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povaha, poměry i prostředí, v němž žil a byl vychován, jakož i jeho chování před spácháním provinění a po něm a další okolnosti důležité pro volbu prostředků vhodných pro jeho nápravu, včetně posouzení rozsahu výchovného, ochranného či trestního opatření, které by se mladistvému mělo za spáchané provinění uložit.

Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého se vytváří v případě, že je zapotřebí získat podrobnější informace pro další postup řízení a pro uložení nejvhodnějšího opatření. K této zprávě následně přihlíží státní zástupce při vytváření konečného rozhodnutí ve věci přípravného řízení. Zpráva musí mít písemnou podobu, pokud není určeno jinak a musí obsahovat především věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, postoj k provinění, jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, stupeň vlivu rodičů a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, dále by zpráva měla obsahovat záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole a pokud je zaměstnán, tak i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, stejně jako i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého. Tato zpráva by měla být přílohou spisového materiálu ještě před jeho skončením. Další zprávu zpracovávají pracovníci PMS, zejména o výsledku mediační činnosti mezi mladistvým a poškozeným.

V případě vyšetření duševního stavu mladistvého jsou na rozdíl od dospělého přibráni dva znalci, a to psychiatr se specializací na dětskou psychiatrii a psycholog se specializací na dětskou psychologii. Pozorování duševního stavu by nemělo trvat déle než měsíc. Do jednoho měsíce by tedy orgány činné v trestním řízení měly mít od

znalce k dispozici posudek. Soud pro mládež může tuto dobu na odůvodněnou žádost znalců prodloužit, ne však více než o jeden měsíc. Proti rozhodnutí o prodloužení lhůty k vypracování posudku je přípustná stížnost.

8.3 Srovnání

Vyšetřování dospělých a mladistvých vykazuje rozdílné aspekty. V případě mladistvých jsou, stejně jako u dospělých, prováděny výslechy poškozeného a svědků ze strany policejních orgánů, mimo to jsou však do vyšetřování přizvány také OSPOD a PMS, které se starají o zjištění informací o obviněném mladistvém ve smyslu jeho zázemí, rodinných vztahů, sociálních vztahů a dalších. Kromě toho se v případě nedostatečnosti těchto informací provádí další šetření zmíněnými orgány ke zjištění detailnějších informací ze života mladistvého, ke kterým by mohl státní zástupce přihlížet při dalším postupu trestního řízení. Dalším odlišujícím aspektem je v případě potřeby přibrání dvou znalců z oblasti psychiatrie a psychologie, kteří posoudí duševní stav mladistvého.

Zkoumání sociálního zázemí u mladistvých je něco, co u dospělých nenajdeme, protože u nich, jakožto u osob zletilých a podle zákona plně rozumově a mravně vyvinutých, taková nutnost nevystává. Posouzení sociálního a rodinného zázemí a duševního stavu mladistvého zabere nějakou dobu, což v některých případech prodlužuje vyšetřování, kdy dochází rovněž ke zvýšení nákladů na trestní řízení mladistvého.

9 Základní rozdílnosti při soudním řízení

Soudní řízení se skládá ze tří částí - předběžného projednání obžaloby, hlavního líčení a opravného řízení. Pro přehlednost a důležitost tématu se zde budeme zabývat pouze hlavním líčením, které je středem celého trestního řízení u dospělých i u mladistvých. Hlavní líčení samotné můžeme rozdělit na jeho přípravu, nařízení, počátek, dokazování, závěrečné řeči a doplnění dokazování. V případech veřejného i neveřejného jednání před soudem se v případě dospělého mohou veřejnosti sdělit informace nejen o projednávaném případě, ale také osobní údaje o obžalovaném. V případě mladistvého však jeho totožnost zůstává veřejnosti skryta až do konce trestního stíhání. I v případě veřejného jednání před soudem pro mladistvé se řízení mohou účastnit pouze osoby v zákoně vyjmenované a tabulka na dveřích v budově soudu pro mládež nesmí veřejnosti poskytnout žádné osobní údaje o mladistvém z důvodu ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů⁴⁶.

9.1 Řízení před soudem u dospělých (§ 196 - § 231 TŘ)

Příprava hlavního líčení začíná doručením opisu obžaloby obžalovanému a jeho obhájci a také poškozenému, pokud je znám jeho pobyt. Tyto osoby jsou také vyzvány, aby návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení soudu včas sdělily a uvedly okolnosti, které mají být těmito důkazy objasněny. Den hlavního líčení stanoví předseda senátu tak, aby obžalovaný od doručení předvolání a státní zástupce a obhájce od vyrozumění měli alespoň pět pracovních dnů na přípravu. O datu hlavního líčení je vyrozuměn rovněž poškozený a zúčastněná osoba.

Hlavního líčení se po celou dobu účastní všichni členové senátu, zapisovatelé a státní zástupce, přičemž přítomnost obžalovaného může být nahrazena například prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Bez přítomnosti obžalovaného lze hlavní líčení provést v případě, že věc lze rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného, a přitom byla obžaloba obžalovanému řádně doručena a tento byl včas a řádně předvolán a o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný některým z orgánů činných v trestním řízení vyslechnut dříve a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání a obžalovaný měl možnost prostudovat

⁴⁶ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4042-4043.

spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Naopak hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného nelze konat v případě, že je obžalovaný ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo jde-li o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Poškozený i zúčastněná osoba přitom mají právo se osobně zúčastnit hlavního líčení.

Hlavní líčení řídí předseda senátu a kromě výjimek se koná vždy veřejně. Zahajuje jej předseda senátu sdělením věci, která se bude projednávat a poté provede kontrolu přítomnosti všech předvolaných osob a zjistí jejich totožnost. V případě, že se někdo z předvolaných nedostaví, rozhodne soud o tom, zda bude líčení možné i přesto provést, nebo bude nutno je odročit. Po těchto úkonech vyzve předseda senátu státního zástupce, aby přednesl obžalobu. Poté se předseda senátu dotáže poškozeného, zda požaduje náhradu škody způsobenou obžalovaným.

Ve fázi dokazování je proveden výslech obžalovaného. Pokud je nepřítomen nebo odepře vypovídat nebo když se objeví podstatné rozpory mezi jeho dřívější výpovědí a jeho údaji při hlavním líčení, přečte se dřívější výpověď obžalovaného. Dále jsou provedeny výslechy přítomných svědků, představeny znalecké posudky. V případě, že soud nepovažuje výslech svědka za nutný, může být v hlavním líčení čten protokol o jeho výpovědi, s tím však musí státní zástupce i obžalovaný souhlasit a obžalovaný o tom musí být v předvolání upozorněn. Rovněž místo výslechu znalce lze před soudem číst protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek v případě, že nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti jeho posudku a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí. Soud je povinen během líčení nechat nahlédnout nebo nechat přečíst posudky, zprávy státních a jiných orgánů a další listiny a jiné věcné důkazy oběma stranám. Po předložení každého z důkazů musí být obžalovaný dotázán, zda se k němu chce vyjádřit a toto vyjádření se vždy zapíše do protokolu.

Závěr hlavního líčení nastane, není-li dalších důkazních návrhů nebo bylo-li rozhodnuto, že se další důkazy provádět nebudou. Závěrečnou řeč pronese státní zástupce, poškozený, zúčastněná osoba, obhájce obžalovaného, popřípadě i obžalovaný. Obhájce obžalovaného, popřípadě obžalovaný mluví při přednášení závěrečných řečí jako poslední. Po skončení závěrečných řečí a před odchodem k závěrečné poradě udělí předseda senátu obžalovanému poslední slovo. Během tohoto projevu obžalovaného mu nikým nesmí být kladeny otázky. Doplnění dokazování nastává tehdy, zjistí-li soud při závěrečných řečech nebo při závěrečné poradě, že je zapotřebí některou ze záležitostí

ještě objasnit a rozhodne, že dokazování bude doplněno, čímž se v hlavním líčení pokračuje.

Pokud se tak nestane a nedojde k odročení soudu, dospěje soud k rozhodnutí v hlavním líčení. Soud může rozhodovat pouze o činu, který je uveden v žalobním návrhu, a to i tehdy, pokud by během trestního řízení byl zjištěn další protiprávní čin, který obžalovaný spáchal. Při svém rozhodnutí může přihlížet jen ke skutečnostem, které byly projednány v hlavním líčení, a opírat se pouze o důkazy, které strany předložily a provedly, případně které sám doplnil. Hlavní líčení může skončit několika způsoby - vrácením věci státnímu zástupci, postoupením věci, zastavením trestního stíhání, podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání, nebo rozsudkem.

9.2 Řízení před soudem u mladistvých (§ 54 - § 71 ZSM)

V ZSM není hlavní líčení u mladistvých popsáno tak podrobně jako v trestním řádu. Je tomu tak zejména proto, že jsou si velmi podobné a mají podobný cíl, i když jsou mezi nimi některé rozdíly.

Hlavního líčení u mladistvých se účastní jen obžalovaný mladistvý, jeho obhájce, zákonní zástupci, opatrovník a příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený, jeho zmocněnec a důvěrník, zúčastněná osoba a její zmocněnec, zákonní zástupci a opatrovníci poškozeného a zúčastněné osoby, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný OSPOD, úředníci PMS a zástupce školy nebo výchovného zařízení. Mladistvý může podat návrh na to, aby bylo hlavní líčení vedeno prostřednictvím veřejného zasedání. Publikování jakýchkoli informací o průběhu hlavního líčení ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo jiným způsobem je zakázáno, stejně jako publikování textu či vyobrazení týkající se totožnosti mladistvého. Jakékoli naznačení identity mladistvého během hlavního řízení je přísně zakázáno, zejména kvůli možnému přílišnému tlaku na jeho osobu, což by mohlo ovlivnit jeho budoucí rozumový a mravní vývoj.

Stejně jako u dospělého začíná hlavní líčení doručením opisu obžaloby obžalovanému, jeho zákonnému zástupci nebo opatrovníku, obhájci mladistvého a státnímu zástupci. Zároveň je o hlavním líčení vyrozuměn příslušný OSPOD, PMS a další již vyjmenované orgány, které se podílejí na celém trestním řízení od jeho počátku. Během hlavního líčení proti mladistvému soud vyloučí veřejnost i přesto, že

předtím rozhodl o veřejném konání v případě, že je to ve prospěch mladistvého. Důležitým aspektem hlavního líčení a veřejného zasedání u mladistvých je to, že předseda senátu dbá nejen na ochranu zájmů poškozeného, ale také na ochranu zájmů mladistvého obviněného.

Rozhodování na konci hlavního líčení se řídí nejen důkazním materiálem, přihlíží se rovněž k okolnostem vyplývajících ze zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a k aktuální životní situaci mladistvého. Konec hlavního líčení může nastat mimo jiné odstoupením od trestního stíhání mladistvého, nebo rozsudkem. Opis o rozsudku se podobně jako všechna meritorní rozhodnutí doručuje mladistvému obžalovanému, jeho zákonnému zástupci nebo opatrovníku a obhájci, příslušnému OSPOD a PMS.

9.3 Srovnání

Stejně jako u většiny předchozích stadií trestního řízení i zde je patrné, že TŘ rozebírá průběh hlavního líčení a všech jeho aspektů mnohem podrobněji, než je tomu v případě mladistvých v ZSM. Je to tím, že se tyto dva zákony částečně prolínají a kromě určitých diferencí je průběh hlavního líčení u dospělých i mladistvých shodný.

V první řadě je to opět množství osob, které se na hlavním líčení a trestním řízení obecně u mladistvých podílejí na každém kroku a na každém případném rozhodnutí či jednání mladistvého. Kromě obviněného mladistvého je to jeho zákonný zástupce, obhájce, OSPOD a PMS, kteří chrání zájmy mladistvého, dokazují a předkládají zprávy o jeho sociálních a rodinných poměrech.

Dospělý svá rozhodnutí činí sám nebo společně se svým obhájcem a o jeho jednáních a rozhodnutích není třeba nikoho jiného, kromě soudu a státního zástupce informovat. Fáze dokazování během hlavního líčení je u obou věkových skupin zajímavá. U obou se konají výslechy obviněného, svědků či znalců a před soudem probíhá dokazování, co se přesně během trestného činu stalo, avšak u mladistvého se kromě toho sledují i další zájmy, kterými jsou jeho poměry, ke kterým se na konci hlavního líčení také přihlíží a které určitým způsobem ovlivňují rozhodnutí o tom, co se s mladistvým obžalovaným stane.

10 Základní rozdílnosti ve vykonávacím řízení

Vykonávací řízení je posledním stadiem trestního řízení, jeho účelem je uskutečnit obsah rozhodnutí, který byl vydán na konci hlavního líčení OČTř. Zaměřím se na výčet rozhodnutí, která mohou být dospělým a mladistvým uložena a na rozdílnost ve vykonávání některých rozhodnutí, které lze ze zákona dospělým a mladistvým uložit.

10.1 Vykonávací řízení u dospělých (§ 315 - §350j TŘ)

V první řadě je nutno určit příslušnost ve vykonávacím řízení, kdy TŘ stanoví, že rozhodnutí vykonává, popř. jeho výkon zařizuje ten orgán, který rozhodnutí učinil. V řízení před soudem rozhoduje senát a jeho rozhodnutí zařizuje předseda státu. Rozhodnutí související s výkonem trestů o ochranných opatření činí soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. V TŘ následuje výčet všech možných trestů, které lze soudem odsouzenému uložit a jejich charakteristika. Jedná se však o příliš obsáhlé téma, a proto se omezíme pouze na jejich výčet.

V první řadě se jedná o výkon trestu odnětí svobody, který upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů⁴⁷ (dále jen zákon o výkonu trestu odnětí svobody), který ho dále a podrobněji rozvádí a ustanovuje způsob jeho výkonu. Dalším je dnes čím dál propagovanější výkon trestu domácího vězení, dále výkon trestu obecně prospěšných prací, výkon peněžitého trestu, výkon trestu propadnutí majetku, výkon trestu propadnutí věci nebo výkon propadnutí náhradní hodnoty, výkon trestu zákazu činnosti, výkon trestu zákazu pobytu, výkon trestu vyhoštění nebo výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Kromě příslušnosti a druhu trestu je důležitým aspektem vykonávacího řízení také ustanovení délky trestu a orgánu, který bude dohlížet na vykonání trestu. Vykonavatelem může být buď soud, který rozhodnutí vydal, anebo Vězeňská služba. V České republice existují oddělené věznice pro ženy a muže a také pro dospělé a mladistvé. U dospělých rozlišujeme čtyři základní typy věznic - s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Typ věznice, ve které bude odsouzený odpykávat svůj trest odnětí svobody, musí být určen v rozhodnutí vydaném soudem na

⁴⁷ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 3.8.1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58, s. 3170-3187.

konci hlavního líčení. Správu věznic, přerazování vězňů a další ustanovení, týkající se výkonu Vězeňské služby, zajišťuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

Alternativou k trestu odnětí svobody je trest výkonu obecně prospěšných prací, kdy odsouzený musí vykonat prospěšné práce v obvodu okresního soudu, ve kterém bydlí, avšak se souhlasem odsouzeného může být trest přesunut i do jiného obvodu. Jedná se o druh legální práce, kterou odsouzený vykonává bezúplatně k obecně prospěšným účelům. K vykonávání prací není odsouzený nikým nucen, ale musí si uvědomit, že podle neodpracovaných hodin mu bude posléze vypočítán trest odnětí svobody, jehož výkon bude muset nastoupit.

10.2 Vykonávací řízení u mladistvých (§74 - § 88 ZSM)

Vykonávací řízení v ZSM je odkazováno na TŘ, a to hned v obecných ustanoveních, kde se hovoří o tom, že pokud daná hlava zákona neobsahuje ustanovení zvláštní, užije se na výkon ochranných a trestních opatření obecných ustanovení TŘ o výkonu odpovídajících ochranných opatření a trestů. To ovšem neznamená, že by tento zákon žádné z ustanovení o ukládaných rozhodnutích neuváděl. Nyní se podívám opět na výčet opatření, která mladistvému lze uložit podle ZSM a poté na další aspekty vykonávacího řízení u mladistvých.

Co se týče opatření, která lze mladistvému uložit, hovoří ZSM o výkonu trestního opatření vyhoštěním, odnětím svobody, přerazením mladistvého, uvádí ale také výkon dohledu probačního úředníka, výkon ochranné výchovy, zahlazení odsouzení a mnoho dalších ustanovení, která souvisí zejména s výkonem ochranné výchovy.

Stejně jako u dospělých musí v rozhodnutí soudu být stanoveno konkrétní ukládané opatření, délka výkonu a orgán, který bude výkon provádět. Opět se může jednat o soud, který v prvním stupni rozhodl o výkonu opatření, anebo o Vězeňskou službu České republiky. V případě opatření odnětí svobody je mladistvý odsouzený zařazen do věznice určené pro mladistvé a rozdělen podle svého pohlaví do vězení pro muže nebo ženy. Ve chvíli, kdy mladistvý dosáhne věku 19 let, dojde k přerazení mladistvého z věznice pro mladistvé do věznice pro dospělé a je zařazen do jednoho ze čtyř typů věznic, které jsou uvedeny výše.

Stejně jako dospělí, i mladiství mohou podstoupit výkon opatření obecně prospěšných prací místo opatření odnětí svobody, a to právě díky provázanosti ZSM

s TŘ. V případě mladistvých se rovněž jedná o legální práci určenou k obecně prospěšnému účelu, avšak v tomto případě může být do obecně prospěšných prací započítána také pravidelná účast na některém ze vzdělávacích či volnočasových kroužků, které budou rozvíjet mladistvého a správně ho stimulovat k tomu, aby si plně uvědomil své provinění a vyvaroval se další trestné činnosti.

10.3 Srovnání

Provázanost ZSM a TŘ je patrná stejně jako ve všech předchozích stádiích trestního řízení. Zde jsme si mohli povšimnout zejména toho, že kromě odlišnosti v názvosloví jednotlivých trestů pro dospělé a opatření pro mladistvé jsou rozlišovány také druhy věznic, kdy pro dospělé jsou určeny čtyři typy věznic, pro mladistvé jen jedna - věznice pro mladistvé.

Kromě toho je ale zapotřebí si uvědomit i rozdíly ve výkonech jednotlivých trestů, které, byť je označuje stejný název, nemusí být vždy totožné, viz například již shora uvedený trest a opatření výkonu obecně prospěšných prací, které v případě dospělého znamenají čistě fyzickou, legální práci, neplacenou a vykonávanou pro blaho obce, ve které se trest vykonává podle místní příslušnosti. Mladistvý má totiž kromě obecně prospěšné práce možnost účastnit se různých kroužků určených pro mladistvé, kde svou účastí musí splnit soudem určený počet hodin, který mu může být alespoň částečně započítán jako obecně prospěšné práce.

Dalším aspektem rozdílnosti je příslušnost místa výkonu trestu a opatření. Dospělý bude trest vykonávat podle místní příslušnosti v obvodu okresního soudu, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán. Mladistvý je oproti tomu zařazen k soudu pro mládež do obvodu podle svého bydliště, pracoviště či místa, kde se hojně zdržuje bez ohledu na to, zda je tento obvod totožný s místem spáchání protiprávního činu a rozhodnutí o opatření bude také vykonávat v obvodu soudu pro mládež, který o výkonu rozhodnutí rozhodl⁴⁸.

⁴⁸JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou : (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1.9.2004.* Praha: Linde, 2004. § 38. ISBN 80-7201-493-5.

Závěr

Tato bakalářská práce pojednává o rozdílnostech a složitosti mezi trestním řízením u dospělých a mladistvých. Svou úlohu jistě splnila a charakterizována byla historie ZSM, byl rozebrán popis, průběh a cíl jednotlivých stadií trestního řízení, přičemž popsána byla pouze ta nejdůležitější, neboť trestní řízení je velmi rozvětvené a rozsah této práce by na rozbor všech částí trestního řízení nestačil. Z toho důvodu byla podrobněji pojednána a porovnána pouze základní stadia trestního řízení, vynecháno bylo například zkrácené přípravné řízení.

Cílem bylo poukázat nejen na to, jak je trestní řízení u mladistvých v porovnání s trestním řízením u dospělých složité, zejména s ohledem na účast jednotlivých subjektů v každém ze stadií, ale také na to, že i přes existenci samostatného zákona stanovujícího ustanovení týkajících se trestního řízení mladistvých, se ZSM neustále prolíná s TR, který ho doplňuje a na který se OČTř obracejí v případě řešení situace, kterou ZSM ve svém obsahu nebyl schopen pojmut.

Rozdílnost v terminologii, postupech i věkovém rozdělení je natolik složitá, že je velmi těžké se v oblasti trestního řízení u mladistvých dobře orientovat. Ať jde o jakékoli stadium, v každém z nich se vyskytují menší či větší rozdíly v trestním řízení dospělých a mladistvých. Hlavním rozdílem rozhodně zůstává množství zainteresovaných osob, účastnících se trestního řízení, což nejen komplikuje samotné řízení, ale díky tomu vzrůstají také náklady na trestní řízení mladistvých. Komparace s trestním řízením u dospělých neměla jen ukázat jeho složitost, ale také představit jej v trochu srozumitelnější podobě, aby usnadnilo orientaci ve zvláštnostech a odlišnostech v trestním řízení mladistvých.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Praha: ASPI, 2008. 812 s. ISBN 978-80-7357-348-5.
2. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5., aktualiz. vyd., V nakl. Linde 1. vyd. Praha: Linde, 2007. 976 s. ISBN 978-80-7201-641-9.
3. MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 1166 s. ISBN 978-80-7179-572-8.
4. PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník s judikaturou*. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckova edice zákonů s judikaturou. 1280 s. ISBN 978-80-7400-187-1.
5. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. 3632 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
6. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckova edice komentované zákony. 1227 s. ISBN 978-80-7179-375-5.
7. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edice komentované zákony. 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
8. ZEŽULOVÁ, Jana, Miroslav RŮŽIČKA. *Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže*. In: Státní zastupitelství, 7-8/2005. s. 6-15.
9. ZEŽULOVÁ, Jana. *Trestní zákonodárství nad mládeží*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 247 s. ISBN 80-210-1643-4.
10. LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
11. ŽATECKÁ, Eva. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). 312 s. ISBN 978-80-7478-848-2.
12. JELÍNEK, Jiří a Dita MELICHAROVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: s poznámkami a judikaturou : (zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže*

za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) : podle právního stavu k 1.9.2004. Praha: Linde, 2004. 144 s. ISBN 80-7201-493-5.

13. HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

14. ŠOUKAL, Jiří. *Řízení a rozhodování v trestních věcech mladistvých*. Praha: IFEC, 2000. AZ-IUS. 91 s. ISBN 80-86412-05-9.

15. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 292 s. ISBN 978-80-7380-389-6.

16. *Trestní předpisy: redakční uzávěrka ..* Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. 464 s. ISBN 978-80-7488-219-7.

Elektronické dokumenty

1. ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. *MV: Ministerstvo vnitra* [online]. MV, © 2017 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/system-vcasne-intervence/system-vcasne-intervence-55cs.html/>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 1.1.1993 Ústava České republiky. *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 3-24. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

2. ČESKO. Sdělení č. 104/1991 Sb. ze dne 8.4.1991 federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 482-512. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

3. ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 3.8.1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58, s. 3170-3200. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

4. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 30.12.1999 o sociálně-právní ochraně dětí. *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111, s. 7594-7695. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

5. ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 11.8.2000 o Probační a mediální službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74, s. 3578-3664. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

6. ČESKO. Zákon č. 6/2002 Sb. ze dne 11.1.2002 o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích). *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 4, s. 162-224. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

7. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 3.7.2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79, s. 4030-4156. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

8. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 9.2.2009 trestní zákoník. *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354-464. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.

Seznam zkratk

OČTř – orgány činné v trestním řízení

OSPOD – orgány sociálně-právní ochrany dětí

PMS – probační a mediační služba

SVI – systém včasné intervence

TrZ – trestní zákoník

TŘ – trestní řád

ZPPP – závazný pokyn policejní prezidenta

ZSM – zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam příloh

Příloha č. 1: Stadia trestního řízení

Příloha č. 1: Stadia trestního řízení

STADIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

§158/1, 2 TŘ	§158/3 a násl. TŘ	§160 - §170 TŘ	§185 - §195 TŘ	§196 - §231 TŘ	§245 a další	§ 315 a další TŘ
ŠETŘENÍ	PROVĚŘOVÁNÍ	VYŠETŘOVÁNÍ	PŘEDBĚŽNÉ PROJEDNÁVÁNÍ OBŽALOBY	HLAVNÍ LÍČENÍ	OPRAVNÉ ŘÍZENÍ	VYKONÁVACÍ ŘÍZENÍ
	PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ		SOUDNÍ ŘÍZENÍ			
POSTUP PŘED ZAHÁJENÍM TRESTNÍHO STÍHÁNÍ		TRESTNÍ STÍHÁNÍ				
TRESTNÍ ŘÍZENÍ						
	PODEZŘELÝ	OBVINĚNÝ		OBŽALOVANÝ	ODSOUZENÝ	